

Herényi István:

A Burgenland – vagy magyarul Várvidék, Vártartomány

A Burgenland – vagy magyarul Várvidék, Vártartomány fogalma csak az 1920-as években született Ausztriában. Ekkor már a német osztrákok igényt tartottak Nyugat-Magyarország nyugati részére. Elképzelésük szerint Burgenland nyugati határa a Lajta, Lapnics, Kucsenitza, keleti határa a következő német városokkal: Pressburg (Pozsony), Wieselburg (Moson), Ödenburg (Sopron), Eisenburg (Vasvár), Raab (Győr) és Sankt Gotthard (Szentgotthard) lett volna. Eredetileg ezt a területet nevezték az osztrákok Vierburgenlandnak (négy vár vidéke). A négy most felsorolt vár (Burg) után. Miután azonban a várak közül egyik sem került hozzájuk, maradt a Burgenland fogalom. Ez egyesek szerint a jelenlegi burgenlandi terület váraira utal: Frakno, Kabold, Léka, Borostyán, Németujvár, Dobra stb. Végül is Moson, Sopron és Vas vármegyéből leválasztottan elcsatolt területek német megnevezése: Wieselburg,

Ödenburg, és Eisenburg mind „Burg” végződésű közigazgatási egységből, azaz a három "Burg" elnevezésű vármegyéből alakult Ausztria új tartománya, Burgenland.

Már az elején is le kell szögeznünk, hogy az úgynevezett Burgenland korábban sehol se létezett, soha nem tartozott közjogilag az osztrák birodalomhoz.

Ezt a földterületet először hosszabb időre az avarok szállták meg. Az első népvándorlási hullám és a Frank Birodalom uralma is csak évtizedekig tartott. A frank települések Árpád népének honfoglalása után eltűntek, kutatása eredménytelen maradt. Ezt Fritz Zimmermann megkísérelte a [Burgenländische Heimatblätter](#) hasábjain, de lesújtó kritikában részesült.

A mai Burgenland területe az avar korban határsáv volt. Az avarok nyugati határsávja, majd Árpád népének honfoglalása után a magyar gyepű és gyepűelve. A nyugat-magyarországi nemzetiségek őrszállásai voltak e területen, majd Augsburg után a határőrök foglalták el az Ennstól keletre eső területeket, hogy azután fokozatosan hátrább tolják szállásaikat, 976 táján a Fischbach–Melk vonalig, Szent István korában nagyjából oda, ahol Pannónia nyugati határa lehetett, amit később történelmi magyar határként ismertünk. A határsávot a magyarokhoz csatlakozott törökös népek (besenyők, székelyek stb.) őrizték a gyepűn létesült gátakkal, vízelzáró szerkezetekkel. Oda nyugatról senki be nem tehetette a lábát. Az őrszolgálat a XII. századig kitűnően működött, azt követően azonban királyaink a határsávba külföldi lovagokat, köztük johannitákat telepítettek, a tatárjárást közvetlenül megelőzően pedig királyi várakat építettek. A külföldi lovagok mellett azonban magyar főurak is kaptak itt birtokokat. A Héderek és a Hermányok mellett az Osl nemzetség tagjai, így különösen az e nemből származó Kanizsaiak tettek szert nagy latifundiumokra, majd a Lévai Csehek és a Batthyányak. Közben a határvédelem az őrszolgálatról áttevődött a királyi és a magánvárakra, valamint azok birtokosaira. A királyi őrség akkor kapta az első nagy csapást, amikor IV. László (1272–1290) a lövőket megfosztotta előjogaiktól, majd a XIII. században az örök a király és a Héderek közötti harcokban elvéreztek. Károly király (1301/1308-1342) 1327-ben a még megmaradt öröket Felsőőri Miklós őrnaggyal összeszedette és letelepítette Felsőőr, Alsóőr,

Jobbágyi és Órsziget településekre. Az Újvár és Borostyán közötti rész, valamint a Rábától délre eső Órség a XVI. században a Batthyány család birtokába került. Míg a négy felsőórségi falu megtartotta függetlenségét, az Órség lakossága jobbágyságra jutott, bár hajdani szabadságukért harcoltak, ami a család és az örök közötti évszázadokon át tartó ádáz ellenségeskedést vonta maga után.

Az őrelemek megfogyásával és a nagybirtokok elszaporodásával, a nagybirtokosok hatalmának megnövekedésével kezdődött a német elemek betelepítése az oligarchák részéről. A német eredetű jobbágyok a földesuraktól kiváltságokat kaptak. Az „izgága” magyar öröket felváltotta a jól szituált német eredetű földművelő és kézműves lakosság. A kisbirtokos nemesség létszáma e területen elenyészővé vált.

A Hédereket és a Hermányokat a XV. századtól kezdve a kettős birtokosok követték, akik mind a magyar királynak, mind az osztrák hercegnek szolgáltak. Ennek volt köszönhető, hogy a kettős birtokosok tulajdon- és zálogjoga alapján, például az Alsó-ausztriai Kamara többször is megkísérelte e területet hatalma alá hajtani, de sikertelenül. Ezek az osztrák próbálkozások 1647-től kezdve megszűntek.

A mohácsi vész előtti és utáni időkben ezt a térképet színezte a horvát menekültek betelepülése. Ők is a jobbágyok sorába kerültek, számuk nem volt nagy. A XVII. és a XVIII. században a német elemek számát szaporította az osztrák evangélikus menekültek beözönlése is. Ausztriában jóval kedvezőtlenebb volt a protestánsok helyzete, mint a Szent Korona területén. Az úgynevezett burgenlandi evangélikus gyülekezetek nyelve a német, alig akad egy-egy magyar gyülekezet.

Az 1848-as jobbágyfelszabadítás termékenyítőleg hatott az itteni lakosságra. A polgárosodás folytán a német eredetű tömegek túlsúlyba jutottak, számuk megsokszorozódott, ezzel szemben a magyar elem egyre jobban fogyott. Jegyezzük meg, hogy „Burgenland” német nyelvű lakossága 1848–1849-ben egy emberként, lelkesen harcolt a magyarok mellett.

Az első világháborút követő Trianon és a társult békediktátum a magyarság szempontjából tragikus volt. Ebben az időben támasztott igényt Ausztria a nyugat-magyarországi határsávra, hangoztatva a frank kontinuitást, aminek történeti alapja nincs. Hangsúlyozni kell, hogy ez a kezdeményezés nem „Burgenlandból”, hanem Ausztriából indult ki.

Az 1919–1922 időszakban, Burgenlandban három tiszta magyar település volt: Alsóőr, Felsőőr és Órsziget. Burgenland lakossága többségét tekintve már német anyanyelvű, de magyar érzelmű volt, a horvátok is. Ennek legfőbb bizonyítéka a soproni népszavazás. Az ugyancsak a trianoni szerződés által érintett Krajnában az osztrákok ragaszkodtak – a wilsoni önrendelkezési elv alapján – a népszavazáshoz. Amikor a magyar kormány felvetette a népszavazás szükségességét a nyugat-magyarországi terület ügyében, ezt Ausztria oly hevesen ellenezte, hogy utóbb csak Sopron és környéke szavazhatott. Egyébként ez volt az egyetlen magyar vonatkozású népszavazás Trianon után határ ügyben. A békecsinálók ennyire vették komolyan saját elveket.

Senki ne gondoljon valami tisztességes dologra az úgynevezett Trianoni Béke kapcsán. Nem játszott ott szerepet népszerűség, statisztika, természeti vagy etnikai vonal, csak a sokféle érdek csapott össze.

Az egyetlen, valóban népszavazás eredményét, a sopronit, máig csalásnak hirdetik ellenségeink. Ausztriában még a történelemkönyvek is ezt írják. Ennyire becsülik a népakarat megnyilvánulását, ugyanis, el sem tudják képelni, hogy németül beszélő ember magyar lehet. Mára sem értik a „Szent Korona népe” – a „Corpus Sacrae Coronae” – fogalmát. A szakirodalomban rendelkezésre álló névsorok alapján megállapítható, hogy a Nyugat-Magyarorszáért folyt fegyveres harcban, a magyar oldalon küzdő helybeliek nagy többsége német nevű volt.

Még álltak 1921-től 1938-ig a magyar nyelvű felekezeti iskolák, a hitleri Anschluss után a „Wir sprechen nur deutsch” (Csak németül beszélünk) hangoztatásával a magyar nyelvű

tanítás megszűnt. Ennek köszönhető, hogy az 1938 utáni iskolakötelesek csak német nyelven tanulhattak. Csupán a családi magyar nyelvet tartották meg.

Ezt a tragédiát még tetézte a kommunista uralom Magyarországon. Aki az akkori Ausztriában (bárhol) magyarul beszélt, az kommunista-gyanús volt. A határok hermetikus lezárása kb. 1970-ig tartott. Ezután Magyarországon minden három évben lehetett Ausztriába útlevelet és vízumot kapni. Ez azonban a burgenlandi és a magyarországi családok közötti együttműködést nem tette lehetővé. Az osztrák állam törvényben biztosította ugyan az anyanyelv tanítását, de ez a gyakorlatban nem érvényesült. Egyrészt, heti két órában nyelvet megtartani, tökéletesíteni nem lehet, másrészt pedig az 1938 óta felnőtt magyar társadalom elveszítette nemzeti tudatát és gyermekei magyar nyelvű taníttatása helyett többnyire a németet választotta, ezzel kívánta gyermekei jövőjét megalapozni. Ugyanakkor, a gazdasági helyzet hatására, többségük Ausztria belsejébe, a nagyvárosokba költözött.

A helyzet 1989 óta némileg változott. Az eddig is élen járó lelkészek igyekeznek most is. Az alsóöri plébános, a felsőöri református lelképásztor, a szigeti evangélikus lelkész és többen a civil társadalomból is, felkarolják a magyarság ügyét. Létrejött Felsőörött a horvát-magyar gimnázium, ami két-két nyelvű: német–horvát és német–magyar – az igazgatója horvát. Néhol kezdik bevezetni a kétnyelvű oktatást. Persze a mai unokák már nagyon töredékesen beszélnek magyarul, és nincs magyarságtudatuk. Ha szép székely nevük van, akkor azt hiszik, hogy az cigány, tehát szégyellni való. Náluk az alapoktól kell az oktatást kezdeni. Az „Édes Anyanyelvünk” 1998. decemberi számában ezt olvashatjuk: „Sötétnek látom anyanyelvünk helyzetét és jövőjét, de akadnak azért biztató jelenségek is. Ilyen például a kétnyelvűségre való törekvés. Örvendetes az is, hogy Magyarország is kezd törődni a határon túliakkal.”

Van Burgenlandnak magyar kulturális egyesülete, amely állami pénzzel működik. Felavatták Burgenland első magyar kultúrházát Alsóörött 1998 szeptemberében. A magyarul beszélő ősi burgenlandiak nagy többsége magát osztráknak tartja, nem magyarnak. Némi túlzással állíthatjuk, hogy a „valódi osztrákok” – a mai divatnak megfelelően (ebben mára már a magyarországi magyarok is felzárkóztak a Nyugathoz!) – minden idegent lenéznek, így a magyarokat is. De félnek is a magyaroktól. Úgy vélik, ha a magyarok bekerülnek az EU-ba, akkor hamar „lekörözik” őket. Burgenland vezetői azt panaszolják, hogy a központi pénzekből Burgenland összességében is és arányaiban is Ausztriában a legkevesebbet kap.

Az minden esetre tény, hogy az 1919-ben még létező közúti és vasúti összeköttetést máig nem állították vissza Magyarországgal. Burgenland üzleteiben nem kapni magyar bort, zöldséget, gyümölcsöt, de van olasz, holland, francia stb. Nemcsak az EU csatlakozás óta.

Így állunk ma.

Velem, 1996.

